

Örvény, hab, sirály

(AZT HISZEM, FÉLREÉRTENEK)

– részlet –

Minden életmű egy másik életmű folytatása.
Belekapaszkodott a rózsalugasba, és mintha a tüskék kedveszegetten, de kellő kárörömmel, átbökték a tenyerét.

Hűsvét napjára ébredt. A nyulakra gondolt, mindazon nyulakra, melyek a kipirult arcú locsolófiúk zsebében péppé olvadnak. Ha lennének hőre keményedő nyulak. Enyhítésre jó vigasz.

Hajnaltól érte el a horizontot. Végigzuhan a város éttermein, könyökölt a száraz mosdókban.

Az ágy mellé dobott ballonon az eső szürke foltjai kémkedtek. Ez egyedüllet, a csöndes, meleg takaró alatt. Minden napot innen kell elkezdni. De mi van? Mi az, hogy fölébredni, fölkelni, álmodozni a harmatos zuhany alatt és énekelni: *Föl-föl Ti rabjai a Földnek...*, és elismeréssel adózni a bojhos, puha törökzöngének, mely az év bármely pillanatában azt tudja tenni, amire rendeltetett: fölissza a kábulat nedvességét a rózsaszín, párolgó bőrről.

Aztán átfordult a másik, ablak felőli oldalára. Az égbolt kéken nyújtózott a szétúszó függönyök között, mint egy hatalmas műértelmezés ragyogó fedélterve. A fák ágai összeverődtek. Az eső koszos tócsái a kövezeten. Finoman örvényeket hajtott színükön a feltámadt szél.

A délelőtt sem akart szünni. Az idő belülről emésztette önmagát. Megcímzett egy borítékot, vékony ujjait szétártá és a megszólítás alatt a papírra szorította:

„Drága Barátom”... „Nem tudom, hogy mit kezdjek az életemmel. Pedig föl kell tenni valamire. A nappalokon még csak átbortokállok, látom, hogy nem félnek az emberek a haláltól, mindig akad valami dolguk; vagy nagyszerű terveiket osztják meg egymással, vagy egy szandált próbálnak a cipőboltban. De mikor alászáll a Nap és a sötétség elválaszt minden épkezláb gondolattól: a végtelenség és a pont, mely lehetek, oly erővel sebz meg a világ értelmét, hogy képzeletem minden erejét felülmúlja, és hitelenné, keserűvé tesz. Vannak napok, mikor ezt-azt kényszerűségből kinevezek az érteleme középpontjának, de mikor óvatlan kérdések szövevényébe bonyolódom, máris látom, semmivel sem tudom betölteni a vágyaimon támadt űrt. Ilyenkor megpróbálom a megbomlott rendet úgy felfogni, hogy a káros is a rend egy bizonyos fajtája, a még ismeretlen tényezőktől függő rendé, de hát mit segít ez. Ez az a pillanat, mikor minden egyes szó, mondatom saját, hermetikus szabadságát keresi. Nem tartozom értük felelősséggel, csupán eszköz vagyok létrejöttükben: dobálnak, játszadoznak velem, és közben véresre karmolnak. Én inkább dokumentumoknak tartom őket, már amennyiben ez érdekel valakit. Mindent a semmiből kell elkezdni, amikor nem vagyunk alávétve előre meghatározott mértékeknek és kritériumoknak, ekkor szabadon bolyong a világ, mint a por a világegyetem keletkezése előtt, és csak rajta múlik, hogy ebből összeálljon egy önfenntartó rend...”

A nap már estébe hajtott. Barátjával sétált a templomhoz vezető úton. Egy könnyű, barna, fonott kosárból illatos gyümölcsöket, név szerint: almát, körtét és szilvát emeltek elő, s beszélgetés közben ízüket egymásba olvasztották.

– Én soha nem jártam még templomban, vagyis olyan templomban nem, ami egyedül azért áll, hogy imádkozzanak benne.
– Ez még igazi. Van benne levegő.
– Csak elég különös – egy almamagot csettintett szét fogai között –, emberemlékezet óta Isten létezésébe burkolózott mindenki. És egyszer csak fogjuk magunkat és azt mondjuk, hogy nincs, hogy ami eddig millió embert tartott életben és bizonyosságban, az egyszerre hopp!, volt, nincs.
– Nem tudom. Talán nem is az a fontos, hogy van-e Isten vagy nincs, hanem hogy olyan-e az életünk, amit élni lehet.
– De valami bizonyosságra mindig szükség van, amihez mérhetjük magunkat...
– ... Ezt meg kell tanulni.

– Úgy lehet megtanulni, mint a zenét, ha van hozzá füled és szíved – nevetett. Ha egyszer fölfedi magát előtéd és melegséggel tölt el és ráismersz, addig gyakorlod, még észre sem veszed, hogy amit mondsz vagy cselekszel, annak a szeretet ad erőt és biztosságot.

A templom kapuja magasodott előttük. Barátja elővette a kulcsot, bementek. Hatalmas oldalfalakon piciny ablakok. A kevéske fény, ami kint kószált, már nemigen adhatott körvonalakat a festett, életnagyságú szobroknak, a száraz, ősbarna padoknak. Feloltották a gyertya alakú lámpákat. Arra gondolt, hogy talán a félelem, vagy a szeretet és a tisztaság... „Aki még nem állt a láthatatlanból felemelkedő igazság misztériuma előtt, az nem is tudhat semmit önmagáról, az tudja meg, sem a paradicsomra, sem a pokolra nem érdemes” – gondolta. A vázákban elgyöngült virágok, a kövezeten, szőnyegekön cipőkről lehullott, megkeményedett sár. A levegő valóban évszázados illatot árasztott.

– Tulajdonképpen nekünk most ki kellene takarítani... Van porszívó. Ott, hátul találod – a sötétségbe mutatott.
– Lehet azt itt zúgítani?
– Nem, de most zúgatjuk.
Végigtörölték a padokat, a sarat fölszippanították, a vázákba vékony, törékeny virágok kerültek. Aztán az oldalsó bejárat követ mosták volna.

Egy döglött madár hevert a kövön, testét apró bogarak járták át. Az idő belülről emésztette önmagát.

A templomkertben rókáztak.
– Azért ezt nem kellett volna.
– Menjünk innen el most.
Hazafelé szótlanul haladtak az utcai lámpák ledöntő fényében.

Úgy gondoltak vissza erre a napra, mint életük legkiismeretlenebb részére, egy epizódszerű szelvényre, melyben nem értik, hogy ki szól hozzájuk, honnan, és mit akar a reménnyel, a halállal, a szeretettel és Istennel.

Nem lehet itt semmit se érteni – folytatták elalvás előtt.

„Már pontosan emlékszem arra a délutánra, mikor a langyos meggyoszós bevonult a torkomba. Könnyű, tavaszi idő volt, ám borult, émelyítő. Az ágak piciny, szikrázó levelei átütöttek a szürkéségben.

A nyitott ablakon át figyeltem a szótlan sétálókat, a levegő tompán, rezzenéstelen állt. Kanalam lomhán merült a rost nélküli, lila mártásba. Nem kellett semmire gondolni. Önmagától működött az élet, oly természetességgel, szomorúan igazságosan követték egymást a mozdulatok, a szavak, hogy amikor elvitték előlem az üres tányért, azt kellett mondanom: „El kell veszíteni mindent, S kitárni szívünket a világnak.”

Milyen szép ez a virág.
– A temetőbe viszem.

Egyszer mindenkire becsengetnek, s látva az ócska műbőrrel borított arcképes papírt, elszorul a torka, hát mégis...

Aztán végig Heideggerrel érvel, elmondja az életét, őszintén, és erre megkérlik, lenne-e *spionyér*, hogy mondana el ezt-azt, mert becsületességére feltétlen szüksége van az országnak (a méretek diadala?). Arca lila, tarkója törékeny s nedves, nem tudja, hogyan fejezze be, hogy lehet azt elmondani, hogy legszívesebben kidobná fényre sötétedő szemüvegével együtt (tekintete önfeléd, valami az időjárás, úgy változik), de szavakkal. – Beázott hátán *a méd in máj*, *egy ing*, mire eszébe jutott: NEM, ÉN MAGÁNYOSAN ELEG, MINT A MAGÁNLANGSZÓK!

Meg kell adni a dolgok pofáját. Hátracsavarták a karját, arcát a Zsiguli forró motorháztetőjére nyomták.

„Most mondjon el szépen mindent.”
Két napig záporozott a gomra, burkoltan, de két napig. Végül egy kutya igazi szűkölése, valami ütés, setét, a két szem setétbe torkoll, a száj pedig: *ahh!*
A liftaknában munkások füttyüresznek.

„Drága Barátom, miféle komisz világban élünk? Na, ez... beszéltem magam, hogy be ne szoruljon a nyelvem. Ha azt mondd, legyen erőm elmesélni azt a történetet, mikor könnyű nyári ruhánkban beléptünk a kapun, és hordoztuk bőrünk színén a boldogságot, arra számítotunk, hogy usztkve így kell folytatni az életet, s midőn áthágtuk a közeget, a küszöb javíthatatlan oldalán belénk mart az övön aluli hang: „*Na, ehun vannak e!*”, és csörömpölve hullott fejünkre ez a vipera. Nem, nincs erő, hogy futná a történetre, más szelek fúrnak az igék körül.

Amíg egy huzatos terem ajtajának légszigetelésén hordjuk fel az anyagot, a számban megköt a cement. „Ha prózát akar írni, akkor jobb, ha a természet lágy ölén játszódik, a kék-tiszta levegőn, mert ott nem kell becsukni az ajtót. Ha meg egy faház áll a közelben, képezzen szerelmi történetet, kezdje: „A háznak nincsen ajtaja...”

A szerelem talányosan van menedzselve.

– Arra gondoltam, beszélhetnék. (boj)

– Mondjad! (görl)

– Milyen ruha van rajtad?

– Piros kord, fekete géz.

– Az jó, bár nem számítottam rá... Itthon vagy-holnap?

– Nem.

– Holnapután?

– Soha nem vagyok itthon.

A férfi kuncog, ahelyett, hogy átharapná a telefonkagylót.

– De valahol csak vagy?

– Nem vagyok sehol. Szia.

– Csaó.

A nő leteszi a kagylót, nézi egy darabig és arra gondol: Írország, opera, sport, nyelvtanfolyam, nem akarok gondolkodni, haza akarok menni.

A férfi leteszi a kagylót, nézi egy darabig és arra gondol: ebbe bele kell bolondulni, tíz év óta először vagyok szerelmes, és egyben számár, otthon vagyok, de nincs itthon senki, most aztán bele lehet érezni a magányba, hülye regényhős.

Majd mindketten megesznek egy almát, fogaik nyoma különböző, az alma zamata...

Áradás: Az alma zamata befönja hófehér haját, apró ujjain álmos fény dereng, hófehér haját befönja a fény, ujjain hajnalok álmos zamata, bőrének hullámát távolról követi az áradás, hófehér áradás álmos ujjain, arcán hajnali álmos hullám, bőrén hófehér derengés, alma, hajának álmos fénye, hajának távoli hófehér hajója... az élet csupa mellékmondatain.

Azt hitte, megszakad a szíve. A felfordított szoba beomlott sarkában egész éjjel körmölte a szerelmes levelet, kézzel mártott papírra. Azt írta: „Már három napja nem alszom – ez igaz volt – nem eszem – ez nem volt igaz – de ha akarnám, akkora szárnyaim nőnek, hogy boldogan repkedhetnék rajta – dekadens túlzás, vagyis gondatlan mondatkezelés.”
„Mit szerelmes kéz rajzol, érthetetlen, ehetetlen!”

örvény, kaputt, átvágás,
soha nem hiszel nekem,
be vagyok ijedve,
gyere kicsit közelebb.

A lámpa pálás, tagadásra kész fénye. Hogy az élet ilyen nyomorult, se tér, se idő, posztumusz sóvárgás. A lét ki van vetítve egy lapra, tehát adott, ezt vagy elhiszed, galambom, vagy azt mondd: „Tedd e papírt csizmad nedves sarkába, óvjon a fagykártól szigetelése, és fűzz Istenhez bizalmat, maradj csendben, hagyjad a mondatot, felsérti bánatos ajkadat, fogjad meg a kezemet saját kezeddél.”

Mióta mindenre emlékszem, először vagyok jelen időben. Hallgatom az örvényt, egy fűszál morajlik ilyen csendesen. Megálltom a légzést, kifúj, valami boltív ragyog, *ő van az*, tehát, aláúszik, a hullámok belül melegek, óvatosan kibontják a szívét, tisztán hallani az örvényt, áthallatszik ide az ő szíve, hát tehát, itt lehetne elkezdni az életet, vékony papírt lobogtatni a vízben, hogy kivel beszélne, erre nem számítok, amit hall, vagy meghallgat, vagy elfelejt.

Hölgyeim és Uraim!

PODMANICZKY SZILÁRD

GÖBLYÖS RÓBERT RAJZA

BELÁNYI GYÖRGY KÉT VERSE:

Megint más

*nem is volt nyár csak elszállt éppen
s ültünk a fák alatt esthomályban
„no, hát lesz az még itt, ami már van –”
lábadoz én ágakat dobáltam
nem is volt nyár csak elszállt éppen*

*(ha szó szerint volna erre szó)
s kinéztem hosszan az esthomályból
de a fénytől már nem is oly távol
hallom hogy a lomb között madár szól
(ha szó szerint volna erre szó)*

*persze az megint más hogy vagyunk
– árnyunk az eget földre söpörte –
fenn az ágon a hangok örökre
s lehullott az alma le a körte –
persze az megint más hogy vagyunk*

Etűd

Varlam Salamov fényképére

*Egy ember ül födetlen fővel. Zárka.
Papírok közt keresgél egyre csak.
Látszik, derékban bő a rabruhája.
Körötte a tárgyakon is – lakat.*

*Egy cigaretta még halkan parázsol
(örök volna tán ez a pillanat?) –,
de véget nem érhet már semmi máshol,
csupán hol önmagának megmaradt.*

*Nincs álma több, de sok-sok ébredése,
nappal vagy éjszaka – itt egyre megy.
Riadtan néz kiszáradt kezéjére,
halálát még hogy élve érje meg.*

*(A folyó, a part, a fák hová lettek,
nincs emlék róla, s vannak valahol.
A cella saját falától is retteg –,
s csak szó, csak az, hogy: elvtárs, meghalol...)*

*Felzörren a papír könnyű kezében.
(Hallom, helyére áll egy árva rög.)
Itt semmi sem lehetett olyan régen,
hogy ne tudná azt az ég vagy a föld.*

*S így bízni mindent a szavakra végleg,
mintha csak az volna, mi nem lehet.
Mondatok, árnyak, a közelgő léptek.
Es nem szólalnak meg az istenek.*

*Úl egyre, időn túli alkonyatban,
mint egy darab föld, némán, jeltelen.
Meggoccan még, mint a fű, olyan halkan –
(De nem számít, már nem. Már nincs jelen.)*

JÓNÁS CSABA SZÖVEGEI:

Berkeley, akit egyből a második osztályba vettek fel, különösen szeretett gondolkodni. Ez lett a veszte.

Gondolt egy asztalt, s nem tudta eldönteni, hogy az asztal gondolta-e Berkeley-t, aki asztalt gondol, vagy Berkeley gondolta-e az asztalt, aki Berkeley-t gondol, aki a Berkeley-t gondoló asztalt gondolja. Addig gondolkodott ezen, míg meg nem halt.

Magam is valahányszor asztalt látok, Berkeley-re gondolok. S mivel Berkeley-ről pedig asztal jut eszembe, mondhatom, jó úton haladok.

(Berkeley asztala)

*

Berkeley sok gondot okozott az Úristennek, de az mégis meg bocsátott neki. Amikor Berkeley belehalt az asztalba, az Úristen mindkettőjüket magához emelte. Aztán elvitte Berkeley-t abba a házba, ahol egy bezárt szobában őrizték az asztalt, amire az Úristenen kívül senki sem gondolt. És Berkeley-nek megadott, hogy gondolkodás nélkül gyönyörködhesen az asztalban.

(Az Úristen asztala)